

FISKTORGET

RAÄ 68
Falun stad
Arkeologisk schaktövervakning

*Framsida: Fotot visar träkonstruktionen som påträffades i schakt 1.
Konstruktionen är en del i skoningen ner mot ån. Fotograf Karl-Fredrik Lindberg.*

Inledning

I samband med markarbeten för vatten- och el-ledningar på Fisktorget i centrala Falun utfördes en schaktövervakning av Dalarnas museum (figur 1). Schaktövervakningen utfördes 18/08 2009.

Syfte

Syftet med förundersökningen var att dels avgränsa fornlämningen inom schaktet, dels att dokumentera eventuella anläggningar och kulturlager.

Metod

Schaktningen följdes av en arkeolog. Om påtagliga konstruktioner, anläggningar eller kulturlager framkom skulle arkeologen avbryta arbetet för att eventuella lämningar närmare skulle undersökas och dokumenteras. När schakten var färdiggrävda finrensades sektioner och botten för att sedan dokumenteras med en beskrivning, ritning, digitalt foto och inmätning med totalstation.

Kunskapsläge

Falu stad är i huvudsak en av många storslagna stadsgrundningar från stormaktstiden. Bebyggelsen runt Kopparberget var dessförinnan betydligt mer utspridd över ett större omland, med en koncentration kring gruvan och i stråket Hanrö – Kyrkbacken samt ned mot Faluån och Tisken i det s.k. Falanområdet. Först år 1641 fick Falun stadsprivilegier och fem år senare kom den första stadsplanen, vilken omedelbart började realiseras med nyutstakade, rätvinkliga gator och kvarter i den låglänta och fuktiga ådalen nedanför koppargruvan. Detta storslagna projekt i renässansens anda krävde omfattande utfyllnader i ån och på de låglänta stränderna. Slaggen, d.v.s. kopparhyttornas restprodukt, fick i huvudsak tjäna som material och den centrala staden kring ån vilar idag på mellan 1,5 - 5,5 m tjocka slagglager. På den äldsta kartan över staden från 1628, där det tänkta rätvinkliga gatunätet och kvartersindelningen är utritad, finns det oregelbundna figurer som tolkats som äldre bebyggelse och/eller tomtmark. Flera arkeologiska undersökningar genom åren har dock inte kunnat vederlägga detta antagande. Vi kan idag åtminstone säga att figurerna inte visar en äldre stadsliknande bebyggelse vid början av 1600-talet, däremot kan de givetvis utvisa tomtmark med spridd bebyggelse, kålgårdar, hagar m.m.

Den senaste utgrävningen med tydlig koppling till detta område var undersökningen av Falan 2008. Där påträffades husgrunder, kullerstensgård, och en kajkonstruktion/skoning mot ån från 1600-1700 tal (Dalarnas museum arkiv dnr 18/08).

Undersökning

Två schakt övervakades vid förundersökningen (figur 2). Schakt 1 var cirka 16x3 meter stort och hade ett största djup av cirka 2 meter. Schakt 2 var 20x2 meter stort och hade ett största djup på cirka 1 meter.

Resultat

I schakt 1 framkom en träkonstruktion vid undersökningen (se framsida och figur 2). Konstruktionen bestod av bearbetade trästockar, pålar och grövre plank. Stockarna placerade likt en knuttimring men hölls på plats med nedslagna pålar och grövre plank. Denna tolkas som en skoning mot ån som ingår i samma system som påträffades vid grävningarna i Falan 2008 och daterades till 1640-talet (Dalarnas museum arkiv dnr 18/08). Då konstruktionen inte behövde tas bort eller beröras av markarbetena täcktes den över i befintligt skick för att därmed sparas för framtiden. Eftersom den med stor sannolikhet är samtida med den skoning som undersöktes vid Falan valdes det ej heller att ta några dendroprov utan att lämna den i orört skick.

Tolkning

Vid schaktövervakningen vid Fisktorget framkom en träkonstruktion som tolkas utgöra en del i den skoning som fanns ner mot ån under 1640-talet för att sedan täckas över. Skoningen lämnades kvar i orört skick då markarbetena inte skadade lämningen utan gick strax ovan denna. Detta gör att framtida arbeten i området noga bör övervakas då dels denna skoning är bevarad i området men även andra lämningar likt i Falanområdet kan förväntas finnas bevarade inom området.

Då lämningen inte påverkades vid dessa markarbeten utan kunde täckas över i orört skick anser Dalarnas museum att något vidare undersökning inte behövs vid dessa arbeten.

Sammanfattning

Dalarnas museum utförde en schaktövervakning vid Fisktorget i augusti 2009. Vid schaktövervakningen framkom en träkonstruktion som är en del av en skoning ner mot ån. Skoningen är från 1600–1700-tal och har tidigare setts t.ex. vid grävningarna i Falanområdet 2008. Då konstruktionen inte behövde störas vid vatten- och el-dragningarna täcktes den över i orört skick efter att arbetet var klart.

Referenser

Dalarnas museum arkiv, dnr 18/08

Tekniska och administrativa uppgifter

Länsstyrelsens diarienummer: 431-10827-09

Länsstyrelsens beslutsdatum: 2010-01-13

Ekonomiskt kartblad: 13F 4h

Socken: Falu stad

Fornlämning, raä nr: 68

Koordinater, SV: X: 6721095

(RT 90, 2,5gon V) Y: 1490292

Höjd, SV (RH 70): 109

Uppdragsgivare: Falu kommun, Trafik och fritidsförvaltningen

Schaktlängd, meter: 36

Tidsåtgång fält: 8 tim

DM projektnummer: 1440
DM diarienummer: 170/09
Fältansvarig: Karl-Fredrik Lindberg
Projektansvarig: Karl-Fredrik Lindberg

Arkivmaterialet förvaras på Dalarnas museum. Inga fynd tillvaratogs.